

Jan Židek
Bakalářská práce: *Hypostasis, Conversion, Categoriality*
Posudek školitele

1. Hypostáze, jako termín a jako koncept, má nejasný status v popisu jazyka i v rámci lingvistické komunity. Jeho nečetné definice jsou rozporuplné, nejasně vztahované ke konkrétní doméně morfolgie či slovtvorby, jeho užití mezi lingvisty se v současnosti zřejmě omezuje na indoevropskou srovnávací jazykovědu a i v jejím rámci jde o termín využívaný zřídka a bez jasné definice. Jan Židek se ve své bakalářské práci snaží stanovit, zda různé definice termínu a různá jeho užití naznačují, že hypostáze jako zvláštní jev existuje a že mezi jeho uživateli je jistá intuitivní shoda na určité množině případů, které lze jednoznačně definovat jako samostatný typ. Téma práce je tedy z mnoha důvodů obtížné a vyžaduje soustředění na řadu jevů jak lingvistických, tak obecně vědeckých, metodických a historických.

2. JŽ nejprve zkoumá podmínky, za jakých termín vznikl a jeho uplatnění v jiných disciplínách, zejména filozofii a teologii. Dále shromáždil doklady užití a definice termínu od 19. století po současnost, od encyklopedií po dílčí odborné články, jako zdroje využil také badatele na UK a dalších, zahraničních univerzitách i zdroje internetové. Srovnáním různých explicitních definic a implicitních významů vyplývajících z užití v literatuře dochází ke skupině souvisejících jevů a termínů, mezi nimiž hledá prostor pro ustavení samostatného termínu hypostáze a tedy i jeho obhájení coby jazykového jevu, který si zaslouží pozornost. Dílčí závěry, ke kterým dochází, jsou jistě zajímavé: přes neshodu mezi různými badateli je zjevné, že nejvýraznější shoda je na slovtvorných procesech, které si za základ berou elementy, které z různých příčin nelze standardně podrobit derivaci či kompozici: některá slova synsémantická, fráze a věty, konkrétní pádové formy atd. Přitom zavádí ještě další důležité rozlišení a vymezuje termín oproti dalším mechanismům, jejichž výsledky se autorem definované hypostázi podobají, ale nejsou vědomým aktem slovtvorby, ale důsledkem lexikalizace, přičemž zde uplatňuje diachronní pohled, což mu umožňuje jasně lexikalizaci od hypostáze oddělit. Absence explicitního derivačního markeru v tvarech, které jsou nejčastěji hodnoceny jako hypostáze, vysvětluje jeho intuitivní blízkost a časté zaměňování za další slovtvorné jevy s tímto rysem: na jedné straně nulová konverze, na druhé pak elipsa.

3. JŽ konstatuje, že se hypostáze jeví jako třetí důležitý slovtvorný proces, vedle derivace a kompozice, nikoli snad jejich podtypem, a skutečnost, že se ocitá na periférii v jazycích s bohatě rozvinutou derivační morfolgií a kompozicí, není překvapující: už sama skutečnost, že hypostáze bývá chápána jako *ad hoc* proces, naznačuje, že nelze předpokládat, že by se příliš často ustavila jako jasně vymezený produktivní slovtvorný proces. Limitujícím faktorem je zde jistě frekvence výskytu. (Výjimkou je zdá se např. hypostáze předložkových frází ve slovanských jazycích (typ *nádraží*), která je vysoce produktivní).

4. Po formální stránce má práce znatelné nedostatky: osnova práce je místy chaotická, některé příklady a některé exkurzy mimo vlastní téma práce spíše ruší a k srozumitelnosti nepřispívají. Jazyk práce – třebaže je nutno hodnotit kladně, že autor zvolil angličtinu – je nedbalý a četné chyby a překlepy nelze přisuzovat chabé kompetenci, ale prosté nedbalosti. Některé linie výzkumu či argumentace jsou jen naznačeny a rozvedení se nedočkají, nedozvíme se tak například, kolik jazykovědců JŽ s dotazem oslovil (totiž zda jde jen ty o zmíněné v poděkování) a jaká byla jejich případná reakce. Závěrečný pokus o prezentaci výskytu hypostáze podle typu jazyka v tabulce je bez další diskuse a příkladů stěží prezentovatelný, jakkoli nemusí být věcně nesprávný. Také volba příkladů k diskusi je nejasná: proč byly zvoleny příklady jako *nedejbože*, *jakbysmet* atd. – byly snad někde v literatuře označeny za hypostáze, aby bylo žádoucí z pozice nové definice tyto příklady odmítnout? Jsou v nějakém smyslu hraniční, sporné?

Hodnocení práce

JŽ ve své práci odhalil řadu zajímavých faktů a souvislostí a nejenže se mu podařilo definovat a obhájit koncept hypostáze, ale ukazuje, že je třeba hypostázi uvést do kontextu ostatních slovtvorných procesů a důkladněji fenomén prozkoumat. Formální problémy práce přehlédnout nelze a jistě by bývalo záhodno věnovat tomuto aspektu více pozornosti, domnívám se ale, že tyto nedostatky lze odstranit a práce má potenciál obohatit příslušnou oblast jazykovědy o nový pohled. Práce Jana Židka si bezpochyby zaslouží postoupit k obhajobě.

Jan Bičovský, Ph.D.

29.8.2013.